

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

פרשת ויגש

מהתנכרות לערבות

פרשת ויגש היא פרשת המהפך בעם ישראל, שבשלב זה הוא עדיין בית ישראל, בפרשתנו חוזרת המשפחה להתאחד, אחרי הניתוק והניכור, הריחוק והשבר – מופיעה האחדות, מופיע החיבור.

מה מוביל לחיבור הזה? מה גורם לכך שמצליחים להתאחד?

יוסף רוצה בכל ליבו את החיבור והאיחוד, הוא זועק כבר שנים רבות, 'את אחיי אנכי מבקש', אך הוא מבין שהוא צריך לעשות מהלך שיביא את האחים לרצות את החיבור, ומה שקורה בפרשה המופלאה שלנו הוא שיהודה, משלים את המהלך בו התחיל ומגלה את רצונו האדיר לחיבור ואז הכול מתחבר¹.
וננסה להתבונן במהלך האדיר אותו עושה יהודה.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני...

יהודה ניגש ליוסף על מנת לשנות את המצב, העובדה שיהודה ניגש ליוסף הינה מפתיעה. אמנם אנו בתחילת פרשה אבל אם נתבונן על רצף הפסוקים, נגלה כי זו היא פעולה מאוד לא צפויה. עד לפני רגע יהודה והאחים היו במצב של ייאוש טוטאלי, ונראה היה כי אין שום מוצא, כפי שמשתקף בפסוק:

ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק, האלוקים מצא את עוון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא

הגביע בידו.

על רקע ייאוש והרמת ידיים מכל פתרון, פתאום, באופן בלתי צפוי, יהודה מחליט לגשת ולדבר אל יוסף. יתירה מזאת, אם נתבונן על מכלול הפסוקים נגלה כי כל המציאות אליה נקלעו אחי יוסף - פתאומית ומפתיעה. דווקא כאשר נראה כי הכול מסתדר, וסוף-סוף הצליחו לצאת ממצרים עם שמעון ובנימין, ונראה כי הסיבוכים נגמרו, מופיע שליח יוסף ומחזירים חזרה למצרים, לידי יוסף.

זוהי מציאות מאד מבלבלת, שכבר חשבת שאתה יכול לנשום לרווחה, שמאמציך הביאו ליציאה מהסיבוך והמורכבות, פתאום מתגלה שאתה במצב יותר גרוע מהמצב מהמצב בו התחלת.

¹ הדברים מבוססים על דברים של הרב בלומנצוויג שליט"א, נשיא ישיבת ירוחם.

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

יהודה ניחן בכוחו של אריה, כפי שמברכו יעקב - "כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו", אריה, כוחו בכך שגם אם הוא נופל, רובץ, מיד הוא מתחזק, מזנק ומסתער קדימה. נפילת הארי, השהות בתחתית, היא תמיד זמנית - רגעית, לעולם לא מצב קבוע. ברור לו ששם, בשאול, אי אפשר להישאר, חייבים לצאת משם ולזנק הלאה. וכך כותב הרבי מאיזבצא, במי השילוח:

הנה זה הכוח נתן ה' יתברך בשבט יהודה שאינו מייאש עצמו לעולם, אף כי יראה שיעבור עליו מה. והנה בפרשה הקודמת אמר, "הננו עבדים לאדני", והיה נראה שהתחיל לייאש את עצמו והיה נחשב בעיניו כשגיאה מה שהתחייב את עצמו לאביו בשתי עולמות על בנימין, ובזאת הפרשה התחזק עצמו מאוד לפני ה' יתברך, שאף שעשיתי שלא כהוגן, מכל מקום יש יכולת ביד ה' יתברך להושיע לי, וזה "ויגש אליו יהודה".

יהודה ניגש אל יוסף, הוא מפסיק להסתכל על יוסף כמישהו חיצוני, קר ומנוכר, יהודה מחליט שאין ברירה אלא לגשת אליו, להגיע לליבו, לנימי נשמתו, אם כל הפעולות החיצוניות לא הועילו דבר, אין ברירה אלא להיכנס פנימה. ושם בעומק מה שמתגלה הוא פלא, שמי שעומד מולו הוא לא צר ואויב, הוא לא איש שרוצה להרע, אלא מי שעומד מולו הוא אחיו, שחפץ בכל ליבו, לחיבור ואחדות, מי שעומד מולו זה יוסף, שרק רוצה להביא את אחיו לאחוה, מסירות הדדית וערבות. כפי שמבואר ב'מי השילוח' בהמשך:

"ויגש אליו- היינו במעמקי לבו של יוסף עד שהיה מוכרח להתוודע להם".

ברגע שיהודה מעיז להיכנס פנימה, הוא פוגש את עומק המציאות, ואז מתגלה שכל הרע, כל הניכור והזרות, הם רק כדי ליצור אחדות וחיבור, וברגע שיהודה יוצא מהניכור, ומוכן להיכנס לעומק, אז המציאות הקשה מתהפכת. זה מודל לכל חיינו, הרע נועד להביא ולעורר את הטוב, וברגע שהוא עושה את תפקידו, הוא חולף, ומתגלה הטוב הגדול. אך המהלך האדיר של יהודה, לצאת מהייאוש, ולהיכנס לעומק, הוא מהלך שהתחיל כבר בפרשה הקודמת, ונדמה ששורש השינוי העמוק בא לידי ביטוי בלשונו של יהודה "כי עבדך ערב את הנער". לקיחת האחריות של יהודה באמרו לאביו "אנכי אערבנו" מצביעה על התיקון הגדול שהתחולל בו, הערבות היא תיקונה של ההתנכרות. אחי יוסף התנכרו אליו, אך כבר שם יהודה משמיע קול אחר:

"לכו ונמכרנו לישמעאלים וידינו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא"

אך הקול הזה, עדין לא חד משמעני, מחד, הוא אחינו ובשרנו, אבל מאידך נמכרנו לישמעאלים. ההתנכרות ממשיכה כאשר האחים ויהודה ביניהם משקרים לאביהם, אין דבר שיוצר ריחוק יותר גדול משקר, שיש שקר גדול שעומד במרכז היחסים, זה יוצר כמו חומה של ברזל בין האנשים. ומהמקום הזה יהודה יורד מאחיו, הוא מתנתק, הוא מתנתק לא רק מאחיו, אלא גם מעצמו ופנימיותו, והביטוי לכך הוא במעשה בניו, שמנוכרים, מנוכרים לתמר, ומנוכרים זה לזה.

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

יהודה גם מתנכר לתמר כלתו, והליכתו לזונה, היא שיא הניכור, כפי שאמרתי, הניכור שמגלה כלפי אחרים, מתחיל בהתנכרות האדם לעצמו, לקולו הפנימי, אותו הקול שזעק 'אחינו ובשרנו הוא', אך התעלמו ממנו, דחקו אותו, ומכרו את יוסף לישמעאלים, ואז עם כל האהבה האדירה ליעקב משקרים לו, ואז הולכים ומתרחקים תוך התעלמות מהקול הפנימי, ומגיעים לזנות, היחסים הכי חיצוניים, שיש בהם רק גוף ללא לב ונשמה.

אך מהתהום הזאת, מגיעה תמר וזועקת, די לניכור, תמר מוצאת לשריפה והיא זועקת ותובעת מיהודה:

הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה?

גם כאן עשויה להתגלות התנכרות מצידו של יהודה. כל שעליו לעשות הוא למאן להכיר במטה בחותמת ובפתילים, להתכחש לאשר ידוע לו, ולהניח לתמר להישרף. איש לא יידע על כל מעשה יהודה ותמר.

אך זעקת תמר שמתחברת לזעקת הלב של יהודה, לא מאפשרת לו להתעלם והתנכר, תמר זועקת "הכר נא": הכר נא בביתך ובהמשכיות זרעך להם אני דואגת, חדל מן ההתנכרות לעצמך. ובאוזני יהודה ודאי מהדהדים דבריו של עצמו בתוך האחים, אם לא בראשם: "הכר נא הכותנת בכך היא", והוא מרגיש וחש את ההבדל התהומי, בין בקשה אמיתית של 'הכר נא', ובין צביעות וזיוף של 'הכר נא'.

ההתנכרות שבין האחים ליוסף וליעקב הובילה להתנכרות שבין האחים לבין עצמם בירידתו של יהודה, וסופו של תהליך ההתנכרות הוא בהתנכרות יהודה לעצמו. תמר קוראת ליהודה להפסיק את ההתנכרות ולהכיר בחותמת, בפתילים ובמטה; בתעודת הזהות שלו. היא תובעת ממנו לשוב ולהכיר בראש ובראשונה בזהותו ובביתו.

ואז יהודה באומץ רב מחליט להפסיק להתנכר:

ויאמר צדקה ממני.

יהודה מתוודע לאמת ומודה "צדקה, ממני". בכך מושם קץ לתהליך ההתפוררות ומתחילה בנייה מחודשת. אם להניח את האצבע על נקודת המפנה בהנהגתו של יהודה, נראה כי מחוללת המהפך שמן ההתנכרות להיכרות ומהתפוררות והדלדלות להודאה ולבנייה מחודשת היא תמר, שגם כאשר יהודה עצמו זונח את חובתו לדאוג לבית המת היא לוקחת עליו אחריות. תמר נוטלת מיהודה ערבון ובכך מקבלת על עצמה ערבות לבניינם המחודש של יהודה וביתו. זו הדרך שמתחדשת ליהודה על ידי תמר, וזו הדרך שבה הוא נוקט בשובו לבית יעקב "אנכי אערבנו", והיא זו שמביאה את יוסף לידי כך שאין הוא יכול עוד להמשיך בהתנכרות וגורמת לו להתוודע אל האחים:

כי עבדך ערב את הנער... ולא יכול יוסף להתאפק... ולא עמד איש אתו בהתוודע יוסף אל אחיו.

יוסף שמיד בבוא האחים מצריימה מכיר את האחים, אך הם לא מכירים אותו, ולכן הוא בוחר להתנכר להם, עד שיראה שיש תיקון, עד שיראה שהם מוכנים להכיר, וברגע שיהודה מוכן להיכנס פנימה ולהכיר, שהוא מוכן לקחת ערבות, שהוא מוכן לראות מה עומד בליבו גם של איש שנראה אויב וצר, יוסף מפסיק להתנכר.

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

בימינו כל כך קל לחיות בניכור, במקום לחיות בחיבור, עולם המסכים שמקיף אותנו, גורם לניכור, ריחוק, ריחוק בין האדם לעצמו, בין אדם לרעייתו, בין אדם למשפחתו, בין אדם לחברו, בין ציבורים שונים, הניכור והזרות, ההסתכלות החיצונית, ללא הרצון והיכולת להיכנס פנימה, פוגעים בנו פגיעה אנושה, וצריך להיות כולנו יהודים כיהודה, ולדעת לגשת פנימה, להקשיב לזעקת הכר נא, ולהיות מעורב, להיות ערבים זה לזה.

השבוע איבדנו את הרב חיים דרוקמן זצ"ל, איש החיבור, איש שכל מילה ומילה שאמר חשת שבאה ממעמקי נשמתו, איש שהיה אוהב בכל ליבו כל אדם ואדם, איש שכל מי שנפגש בו התמלא אהבה, כי הוא חש שהרב רואה אותו, רואה את ליבו, ושהלבבות מתחברים אין ניכור, אלא חיבור גדול, איש שלא היו לו שום חציצות, שפיו וליבו שווים, שהענווה האדירה שלו, יחד עם האהבה והאמונה בטוב ובאור, גרמו לכולם להיות מחוברים אליו, מי ייתן ונזכה להדבק מעט, בחיבור הזה. יהי רצון שנזכה להיות ערבים ומחוברים, לפנימותנו, למשפחתנו, לעמנו ולכל אדם ואדם.